

نمونه از فرهنگ فارسی تالیف جناب آقای دهخدا

آهنك

آهنك . قصد . (ادیب نطنزی) عزم . عزیمت . عمد . (ادیب نطنزی) تمعد . نیت . بسیج . تأمیم . استواء . اندیشه . توجه به . برقتن بسوی . حرد . نحو . اراده : شیربنیزه در آمد و قوت کرد تا نیزه بشکست و آهنك امیر کرد . ابوالفضل بیهقی . ماری دید در گردن همای پیچیده و سرش در آویخته و آهنك آن میگرد که همای را بگذرد (نوروزنامه) . پس بترسیدند عظیم و آهنك آن کردند که باز کردند . مجمل التواریخ .

و چون سرسال بود با هزار مرد آهنك راه کرد . مجمل التواریخ .
 خسرو غازی آهنك بخارا دارد زده از غزنین تا جیحون تا زوخر گاه . بهرامی .
 نوروز و گل و نبید چون زنك ما شاد و بسبزه کرده آهنك عماره .
 گرفتنی ز کردار کیتی شتاب چو شب تیره شد کرد آهنك خواب فردوسی .
 به بیداد جوئی همی جنگ من چنین با سپه کردن آهنك من فردوسی .
 بیفشردن رخس را تیز کرد [رستم] بر آشفته و آهنك آویز کرد فردوسی .
 وزان پس که او [کاوس] شد بهاماوران پیستند پایش بیندگران فردوسی .
 کس آهنك آن تخت شاهی نکرد جز از گرم و تیمار ایشان نخورد فردوسی .
 ولیکن چورای تو با جنگ نیست مرا نیز با جنگ آهنك نیست فردوسی .
 و در ابدونکه رایت جز از جنگ نیست بخوبی و بیوندت آهنك نیست ... فردوسی .
 تن آسان بدی شاد و پیروز بخت چرا کردی آهنك این تاج و تخت فردوسی .
 همه آشتی گردد این جنگ ما بدین رزمکه کردن آهنك ما فردوسی .
 بدان حد کشان بود نیرو بجای سوی گوشت کردند آهنك و رای فردوسی .
 بلند آسمان را که فرسنگ نیست کسی را بدو راه آهنك نیست فردوسی .
 همی خوار گیری شمار ورا ... فردوسی .
 همان ماده [شیر] آهنك بهرام کرد بفرید و چنگش باندام کرد فردوسی .
 یکی بانك برزد بدان نره شیر چو آهنك او کرد شیر دلیر

- زیبشه بیکسو جهانید اسپ بر افروخت برسان آزر گشپ فردوسی .
 چو هنگام فرهنگ باشد ترا بدانائی آهنگک باشد ترا
 بایوان نمانم که بازی کنی بیازی چنین سرفرازی کنی فردوسی .
 کثوت از خرگمندی اردشیر سخن بشنو و یک بیک یاد گیر
 هم ازداد و آئین و فرهنگ اوی بنیکی بهر جای آهنگ اوی فردوسی .
 بخوردند و کردند آهنگ خواب بسی مار بیجان بر آمد ز آب فردوسی .
 بسوک اندر آهنگ شادی کنم نه از پارسائی و رادی کنم فردوسی .
- جهاندار [بزدگر] چون کرد آهنگ مرو بماهوی سوری کنارنگ مرو
 یکی نامه بنوشت بادرد و خشم پر از آرزو دل ، پر از آب چشم فردوسی .
 چو آهنگ میدان کند در نبرد سرفره دیوان بر آرد به گرد فردوسی .
 دگر گونه آهنگ بدکامه کرد به پیروز خسرو یکی نامه کرد فردوسی .
 وز آنجایکه شد سوی جنگ کرم سپاهش همه کرده آهنگ کرم فردوسی .
 بجوشید و رخسار گان کرد زرد بدرد دل آهنگ آورد کرد فردوسی .
 بدگشت چرخ با من بیچاره و آهنگ جنگ دارد و بت باره کسانئ .
 ز عشق بنده رومی و خادم زنگی سوی عناوبلا چون همی کنی آهنگ عنصری .
 نابدش بچنگ آنکه سوی وی کند آهنگ
- آن نیز که دارد شود از چنگش کوتاه ناصر خسرو .
 اگر کوچکم کار مردان کنم به بینی چو آهنگ میدان کنم اسدی .
 دگر ره شد آهنگ آویز کرد بر آورد کرد اسب را نیز کرد اسدی .
 کنونکه کردی شاهها سوی هزار درخت بشاد کامی و پیروزی و نشاط آهنگ
- مسمود سعد .
 مرا با ملك طاقت جنگ نیست بصلح و بدم نیز آهنگ نیست
 آتسزبن قطب الدین محمد .
 سوزنی تیز در گرفته بچنگ کرد زی خایه های خویش آهنگ سنائی .
 خشکسالی در اسکندریه پدید آمده بود . . . در چنین سالی مجتشمی . . . نعمت

بیکران داشت تنگدستان را زروسیم دادی ... طایفه درویشان از جور فاقه بجان آمده بودند ... آهنك دعوت او کردند . گلستان .

چو آهنك رفتن کند جان پاک چه بر تخت مردن چه بر روی خاک گلستان .
آورده اند که سپاه دشمن بیقیاس بود و اینان اندک و جماعتی آهنك گریز کردند . گلستان .

مادرین حالت که دوهندو از پس سنگی سر بر آوردند و آهنك قتال ما کردند گلستان .

گر آید گل زبانک بلبلان تنگ مگر کر کس کند سوی وی آهنك
امیر خسرو دهلوی .

مقصد . مقصود . راه . سیل ؛

بسا نامداران که در جنگ من بدادند جانرا بر آهنك من فردوسی .
قصده جان . سو . قصد ؛

چون بند (۱) فرومایه سوی چوزه گر آید شاهین ستمبه بتذروان کند آهنك
جلاب بخاری .

جهان ننگ دارد همی زان پسر که آهنك دارد بجان پدر دقیقی .
جهاندار گفتا که اینت پسر که آهنك دارد بجان پدر فردوسی .
فلک بین چه ظلم آشکارا کند که اسکندر آهنك دارا کند نظامی .
حمله . صولت . صیال ؛

بدو (برستم) گفت یولادوند ای دلیر جهانانیده و نامبردار شیر ...
نگه کن کنون آتش جنگ من کمند ودل و زور و آهنك من فردوسی .
تودانی که شاهی دزو چنگ من بجنک اندرون زور و آهنك من فردوسی .
بکردار شیر است آهنك اوی نه پیچد کسی گردن از چنگ اوی فردوسی .
تو آهنك کردی بدیشان نخست کسی با تو پیکار و کینه نجست فردوسی .
اگر بچه شیر ناخورده شیر به پوشد کسی در میان حریر ...
بگوهر شود باز چون شد بزرگ نترسد ز آهنك پیل سترک فردوسی .

که جز مرک را کس ز مادر نژاد
دولشکر نظاره بر این جنگ ما
سیمما . قیاده . ملامح :

یکی شارسانست آن چون بهشت
نه بینی همی اندر ایوان و خان
بر ایوانها جنگ افراسیاب
همان چهر کینخسرو جنگجوی
بر آن استخوانها نگاریده پاک
نوا . آواز . لحن . صوت . راه . ره . پرده . آوا :

یک بریشم کم کن از آهنگ جور
ره بط باز نیز آهنگ می زد
تو نیکو روش باش تا بدسگال
چو آهنگ بر بط بود مستقیم

چو زهره وقت صبح از افق بسازد چنگ
زمانه نیز کنند ناله مرا آهنگ
هر شبی زاویه مدح کهر بار تو باد
روشن از شمع رخ مطرب ناهید آهنگ
سیف اسفرنگ .

آهنگ حجاز ، آهنگ حصار و غیره (۱)

(۱) برای یافتن معنی کلمات متعلقه با آهنگهای و اصطلاحات موسیقی با الفاظ ذیل رجوع شود :

آذربایجانی . آرامش جان . آرامش جهان . آرایش جهان . آرایش خورشید . آزادوار
آزادوارچنگی . آشورآوند . آفرین . آوا . آواز . آواز ضربی . آوازه . آئین جمشید . ابراهیم ماهان .
ابریشم . ابریشم طرب . ابریق . (گردن هود) ابن سربج . ابن محرز . ابن مسجع . ابوالبداح . ابوالچپ .
ابودکا . مطرب . ابورکازمغنی . ابوسلیک . ابوالعبک . بختیار معلم رودکی . ابوعطاء . ابوالفرج اصفهانی .
(صاحب آغانی) ابول . ابونصر فارابی . اتفاق . ادوار . ارجنه . ارغن . ارغن بوقی . ارغش زمری .
ارغنون . ارگه . ارموی . اسپهبدان . اسحق موصلی . فارسی ارجانی . اسمعیل ابن جامع . اشتری .
اشکنه . اشوراوند . اصفهانک . اصوات . اصول . اصول فاخته . اعجام آغانی . آغانی کبیر . آغانی
معبد . اغنیه . افسر بهار . انسر سگری . انشاریا انشاری . انشاری قره باغی . اگری . العان . اُم
الوتار . انگاره . انگین . اوج . اوج و حفض . اورامه . اورامن اورنگی . اهتزاز . اهوازی .
اهوازی نهر تبری . ایقاع (علم . .) . ایقاعات . ب در موسیقی علامت بقیه است . باتره . باخوز .

چم . فحوی ؛

از آهنگ گفتار او ، از لحن ، از فحوای کلام او .

سان . گونه . کردار . طرز . روش . صفت . رفتار :

چه بد کردم بتو ای شوخ دلبر که محزونم بدین آهنگ داری حكاك .

خمیدگی طاق و سقف ایوان و امثال آن و آنرا با اصطلاح بنایان لنگر خوانند :

جلالات ار بفلك بر بصدور بنشینند شکسته گرد دطاق سپهر را آهنگ

باد . باد آور . باد نورو . باده نوشین . بادی (بهلوی . رامندی) بحر نور . بخت اردشیر . بختیاری .
بدر . بریت . بربط . بربط زن . برداشت . برصوما الزامر شاگرد ابراهیم موصلی . برغو . برکه
زلزل . بریشم زن . بزرگ . بزرگ و کوچک . بزوال (صدا . عکس صوت) . بستان شیرین بسته
بسته نگار . بط . بسکنه . بدم [آنتروال] . بقدادی . بقیه . بم . بموم . بند شهریار . بندیر
(دف با جلاجل تاج العروس) . بوبکر ربابی . بور . بوسلیک . بوطلب . بوق . بهار بسکنه . بهبهانی
بهمن . بهمجنه . بیات اصفهان . بیات ترك (بیات زنده) . بیات درویش حسن . بیات راجع . بیات زنده
بیات شکسته . بیات عجم . بیات کرد . بیدار باش . بیدگانی . بیدگلی . بیرجندی . بیشه (فسمی
از نای) . پاشنه (درویلن) . پالیزبان . پای ستور . پایکوب . پایین (فرود) . پایین دسته . پیرستوک .
پرده (دستان)

پرده بستن در . پرده بندی . پرده چفانه . پرده خرم . پرده دار (سازها از قبیل تار و سه تار)
پرده دیرسال . پرده زبور . پرده سپاهانی . پرده شناس . پرده قدر . پرده یاقوت . پروانه .
پژوال (صدا) . پست . پس حصار . پس ماهور . پل (درساز) . پنجگاه (گوشه) . پنج نوبت . پنجه .
کبک دری . پنجه کردی . پوست (درساز) . پوشگان . پهلوی (رامندی . باهار) . بیانو . پیش حصار .
پیش خوان . پیش خوانی . پیش درآمد . پیشه . پیکار کرد . پیکر کرد . تار (بدومعنی) . تاره . تال .
تألیف (علم . . .) . تألیف العنان . تألیف کامل (نوبت مرتب) . تبتک . تبوراک . تیر . تیریه .
تحریر تحویل . تحویلات (مودولاسیون) . تخت اردشیر . تخت طاقدیس یا تخت کاوس . ترانه .
ترجیع . ترك خسته . ترنگ . ترنگست . ترنم . تصنیف . تصنیف کار عمل . تقنی . نکاو . تلفیق .
تنافر . نك مضراب . تنبک . تنبور . تنبیک . تن تن تما . توتک . تهوید . تیز . تیزی باخزر . تیزی
راست . تیفا گنج . تیف گنج . نالنه . نازبه . نقیل . جام . جامع الالمان . جامه دران . جعبه . جعبه زن .
جفت ساز . جلاجل . جلاذه . جنجل . جنتر . جوانویه . چهارت . چهار باغ . چار تا . چار تار . چار تاره .
چار گاه . چار مضراب . چالانچی . چامه . چامه گوی . چپ . چپ کوك . چپ مضراب . چر . چر گر
چرنك . چشته . چغان . چفانه (برده . . .) . چفانه . چفته . چکاو . چکاوک . چکاوک نیشابوری .
چکک . (بامدادان بر چکک زن چاشتگاهان بر شخچ نیم روزان بر لبینا شامگاهان بر دانه . . .) . چوچهری .
بنقل اسدی .) . چگور . چلب . چنبرد . چنگک . چنگک رومی . چنگک زن . چنگله .
چنگی . چوب زن . چوبک . چوبک زن . چویانی . چوکان . چهار باغ . چهار پاره (چهار باغ)
چهار تا . چهار تار . چهار تاره . چهار گاه . چهار مضراب . چهچه (تحریر) . حاجیانی . حامل .
حجاز . حدی . حراره . حروف نقطه (أث) . حزان . حزرین . حسام السیدین فتلق بوغا .

رفیع لیبانی بنقل از فرهنگها .

کنار صفا و حوض (برهان) :

زفاتوانی جائی رسیده‌ام که مرا مسافتی است ز آهنگ صفا تا پرده .

کمال اسمعیل .

(شاگردارموی) . حسین . حسینقلی (آقا...) . حسینی . حصار . حصار ماهور . حسیض . حقه کاوس و راج
 و روح (یا) حقه کالوس . حکیم بن احموس سفدی . حوری . خسارا (نوروژ...) . خارکش .
 . خارکن . خالو . خانه عنقا . خاوران . خجسته . خر . خراسان . خرك (در ساز) . خرّم (پرده...) . خر مهره
 . خرنای . خسروانی . خسروشیرین . خفانت . خفیف . خم . خمسا خسرو . خملك . خنیاگر .
 خنیاگری . خنیدن . خوارزمی . خواندن . خوانندگی . خواننده . خوش انگشت . خوشنو از
 داد . داد آفرید . داریه . داریه زنگی . دانگ . داود (صاحب مزامیر) . دایره قمریه . دبدبه .
 دب . دخول . در آمد . درای . درغم . درنگ . درویش (. . . خان) . دریج . دساتین . دستان .
 دستان اصبهانی . دستان العرب . دستان نشانی . دست بند . دستگاه . دستگاه خوانی . دستك زن .
 . دسته (در ساز) . دسته (قوم) . دستینه . دشتستانی . دشتی . دف . دفاف . دف دورویه . دف
 زن . دفوف . دگه . دل انگیزان . دلکش . دلنواز . دقماه (کوس و نقاره) . دُمبک . دُمبک زن .
 . دندمه . دمساز . دمسازی . دم گاو . (گاودم . نفیر) . دناسری . دُنب نرّه (اصل طنبور) . دنبره
 (طنبور) . دنبک . دنبک زن . دنه . دوازده مقام . دویتی . دوتا . دودك . آلتی از آلات موسیقی .
 (حاجی خلیفه آرا در کشف الظنون در علم الآلات العجیبه الموسیقائیه نام برده است . و شاید
 همان است که اکنون ترکان دودوك گویند) دور . دورشاهی . دورویه . دوزای (مزمار) .
 دو گاه . دونای . دویك . (اصول . . .) . دهاز . دهل . دیر (دیر راهب) . دیرسال (پرده . .)
 . دیف رخش . دیورخش . ذوات الاوتار (رودجامگان) . ذوات النفع . ذوالاربعه . ذوالاربعات
 . ذوالثک . ذوالخمس . ذوالسبع . ذوالست . ذوالککل (گام) . رابه . راج . رازونباز . راست
 (گوشه . .) . راست پنچ گاه (دستگاه . . .) . راست ساز . راست کوك . راست مایه . راسته
 خوانی . راک . راک عبدالله . راک کشمیر . راک هندی . رام . رامتین . رامش . رامش جان .
 رامشگر . رامشگری . رامشی . رامندی (باهار . پهلوی) .
 رامی . رامین . رامینه . راوندی . راه . راه روح . راه شب . راه گل . راهوی . رباب . رباب چهار رود
 (شوشك) . رباب غریب . ربع پرده . رجاف . رجز . ردیف [ردیف آقای حسینقلی . ردیف درویش خان و غیره]
 رساله شرقیه . رکک . رموز [نام سازی ایرانی از ذوات الاوتار] . رنگک . روح . روح افزا . روح
 الارواح . روح راج . روح و راج . رود . رودجامگان . رودجامه . رودساز . رودکی . روشن چراغ .
 رویین خم . رویینه خم . ره . رهاب . رهاوندی . رهاوی . ره راست . ره گوی . زابل . زابل گیری . زابل منصوروی
 . زاجل . زاحم . زاغ . زاسر . زاسره . زامله . زاولی . زجال . زجل . زخ . زخم . زخه . زرقون .
 [زرگون] . زریاب . زلز رازی . زمار . زمر بوقی . زمر ریعی . زمزمه . زنام [مردی معروف درنای
 نواختن] [زنبور] [پرده . .] [زنبورك] [زنبوره] [کنگری] [زنگ . زنگانه . زنگ شتر . زنگ شتری .
 زنگوله . زنگوله صغیر . زنگوله کبیر . زه . زهره . زهی [ذات الاوتار] . زیر . زیرافکن . زیر

درین بیت معنی آهنگ روشن نیست و به تبعیت فرهنگها نقل شد.
صف مردمان و جانوران. (برهان).

و در بعض فرهنگها بیت ذیل را شاهد این معنی آورده اند:

زمین پیکر از یکدگر بگسلاند بروز ببرد تو ز آهنگ لشکر. ازرقی .

افکنند. زیر بزرگان. زیر بنامی. زیر خرد. زیر قیصران. زیر کش خاوران. زیر کش سلمک. زیر کشیده.
زیر و ستا. زیره. زخ. سائب خاثر. ساریان. ساریانک. ساز. ساز سر آهنگ. ساز گار. ساز گری.
سازندگی. سازنده. ساز نورو. ساز و نواز. سافوت. ساقی نامه. سبز. سبز اندر سبز. سبز
بهار. سبزه در سبزه. سبک. سیاهانی [برده]. سیهبدان. سپهر. ستا. ستاره. ستاه. ستی زربین
گر. سر آهنگ. سرایش. سراینده. سراییدن. سرانداز. [صوفیانه]. سرخوان [پیش خوان]
سرخوانی [پیش خوانی] سرزیر. سر صیح. سر غین. سر غینه. سر کب. سر کش. سرنا. سرود
سرود کوی. سرود ملی. سرستان. سرو ستاه. سرو سهی. سروش. سرو نواز. سکاقره.
سکافه. سلا. سلات. سلمک. سلمکی. سلیک. سماع. سملی [گوشه...]. سنتور. سنج. سوت
سوتک. سوخته. سوسونک. سورنا. سورتسای. سوز و گذار. [شیرین و فرهاد]. سولاچه.
سولاچه زن. سه تا. سه تار. سه رود. سه گاه. سه گاه فغفاز. سه نوبت. سیاوشان. سی تار. سیاهی
[گوشه...]. سیستانی. سی آهن بارید. سیم. سیم زرد. سیم سفید. سیم هنگام سیوار تریا سیوار تیر. شاخ
شاد باد. شادروان. شادروان مروارید. شادفر. شادورد. شارشک [رباب]. شاشک. شاشنگ.
شاه تار. شاه خطائی. شامد. شاه رود. شاهناز. شاهنامه. شاهنای. شایورد. شباب. شب دیز.
شب فرخ [فرخ شب]. شبور. شیلیدن. شخولیدن. شرعه. شرقی. شروه. شش آوازه. شش
تا. [نام آلتی موسیقی از ذوات الاوتار است حاجی خلیفه نام آنرا در عام آلات العجیبه الموسیقائیه
آورده است]. شش دانگ. شمه. [بیست و چهار شمه موسیقی شملیدن. شکافه. شکافه زن. شکر
زخمه. شکر نوبین. شکستن یرده. شکسته ترک. شکک. شمس الدین سهروردی. شندف. شنه
شور [نای رویین]. شوشتری. شوشک [چهار تا]. سه تار. سه رود. شهر آشوب. شهری. شه ناز.
شه نای. شه نائی. شبیور. شیرین خسرو. شیرین فرهاد. [سوز و گذار]. شیشم. شیطانک.
صادق [افانم حمد... خان]. صبا [نوروز...]. صدا [عکس صوت]. صدم. صفانه. صفا. صفاهانک.
صفی الدین عبدال مؤمن فاخر از موری. صنایع. صنایع ظریفه. صنایع ظریفه. صنایع ظریفه. صنایع ظریفه. صنایع ظریفه.
صود. صوفیانه [سر انداز] صوفی نامه. ضرب. ضرب الفتوح. ضرب فاخته. ضربی [آواز...].
ط. علامت طنین است. طاوس. طبل. طبله. سامعه. طبلک. طبول. طرب انگیز [گوشه...].
طرز. طرنگست [ترنگست]. طنبار. طنبرانی. طنیک. طنبور. طنبور زن. طنپوره. طنطنه. طنین.
طوسی. طویس. طیباب. طیاره. عازف [چغانه]. عاشق. عبادت [مثنوی...]. [عبدالقادرین
غیبی حافظ مراغی. عبدالقادر گوینده بزمان تیمور و شاهرخ او در اول نزد سلطان احمد جلایر
پیغام داد بود سپس نزد میرانشاه بود و سلطان احمد جلایر با وی از عزیز خطاب میکرد. [عبداللہ
[میرزا...]. عجب رود. عراق. عرب [نوروز...]. عربانه. عرطبه. عروج. عروض البلد.
عزال. [عذال؟] عشاق. عشیرا. عشیران. عصبة مفروشه. علون. علی مکی. عنقا. عواد. عود
غجک. غجک. [کمانچه طنپور] غرچه. غرد. غرش. غرنک. غریو. غزال. غزک [کمانچه طنپور].

لکن معنی صف در این بیت مناسب نمیآید و با معنی قصد یا جمله یا آواز بیشتر تناسب دارد.

طویله . شترخان . پاسبان . اخته خانه

عمارت دراز و طولانی که بمری ارج و بفارسی اوستان وسغ خوانند .
مقام و مکان حیوان . (برهان)

توجه . تمایل . یازش . چسبیدن . گرایش :

بود آهنگ نعمتها همه ساله بسوی تو بود آهنگ کشتیها همه ساله بمعبدها .

منوچهری .

فلمط دادن . غم انگیز . غناء . غناء نهارندی . غنچه کبک دری [روح راج] غنه [تحریر] غو . غوش .
غیچک [غوک] غیر ذوات الاوتار . فاخته [اصول . . .] فاخته ضرب . فاختی . فارابی یا فارابی . فرخجسته .
فرخ روز . فرخ شب [شب فرخ] فرخی شاعر . فردوس مغنیه . فرود . فروداشت . فلوت . فیثاغورس
فیلی . فارح . قاشقک . فالوس . قانون . قوال . قبض . قیوز [نام آلتی موسیقی از ذوات الاوتار
حاجی خلیفه نام آنرا در علم الآلات العجیبه الموسیقائیه آورده است] قجر . قرایی [گوشه . . .
قرع . قره باغ . قره العین . قره نی . نصابه . قطار . قطب الدین شیرازی . قفل رومی . قلندر [راه . . .]
قلع . قمر [برده . . .] قوال . قول . قوم [دسته] قوما . قهرمان . قیچک . قیصران . کاری . کاس .
کاسه [درساز] کاسه زن . کاسه گاه . کاسه گر [قول] کاسه نواز . کان و کان . کاویز نه . کبک دری
کچک . کخ کخ . کران . کرشمه . کرنا . کزیه . کرک . کزه . کلاویسن . کلید . کم . کمان .
کمانچه . کمانی . [سازهای . . .] کنزالاحسان . کنکری [زنبوره] کوبه . کوچک . کوچه باغی
کوس . کوسان . کوست . کوك . که کیلونی . کبخسروی . کین ایرج . کین سیاروش . کینه
ایرج . کینه سیاروش . گام [ذوالکل] گاودم [نفیر . کرنای خرد] کاویز نه . کبری . کچک .
کران [لحن . . .] گردانیده . گردانیه . گردنای . گریلی . گشایش . گل [راه . . .]
گلبام . گلبانگ . گلریز . گلر از . گل نوش . گنج باد . گنج باد آورد . گنج دار . گنج
سوخته . گنج عروس . گنج فریدون . گنج کاروس . گنج گاو . گنج گاو ان . گنج گاه . گواشت .
گودک [گوشت . اصفهانک] گور که . گوشت . گوشمال دادن . گوشه . گوشه مداین . گوشه . گویا
گیلمکی . لبینا . لبینان . لحن . اور . لوری . اولی . ایللی و مجنون . ماخور . ماده [برده . . .]
مادرستانی . مازندرانی . منو [عکس صوت . صدا] ماوری النهار . ماه . ماه بر کوهان . ماهور .
ماهور صغیر . مایه . مایه شهناز . مبرقع . مثقال [آلتی از آلات موسیقی است و حاجی خلیفه نام
آنرا در علم آلات موسیقائیه آورده است] مثاک . مثنات . مثنوی . مثنوی پیچ . مثنوی خسرو
شیرین . مثنوی شاه خطائی . مثنوی عبادت . مثنی . مجروره [آلات مجروره مثل کمانچه و ویلن]
معبود . مغالف . مخالفک . مغنکر . مداین [گوشه . . .] مرادخانی . مردان . مرغک . مرق .
مرکب خوانی . مروارید . مروای نیک . مرودشتی [در شوشتری زده میشود] مزامیر . مزمار .
مزمار اوحده . مزهر . مزحوم . مستقه . مسیحی . مشتک . مشتک زن . مشکدانه . مشکمالی .
مشکونی . مشکویه . مصری . مضراب . مضرابی [سازهای . . .] مطرب . مضرب .

صوت . آواز :

چو برزد سراز برج خرچنگ هور جهان شد پراز جنگ و آهنگ و شور .

فردوسی .

بانگ و آهنگ او بنصرت و فتح در عراقین و در خراسان باد .

و آهنگ در کلمه هم آهنگ از همین معنی است .

باهنگ برخاستن . شقا . گرفتن : سگی بیامد و سردرد یک کرد و پاره گوشت

برداشت دهنش بسوخت سبک سر بر آورد حلقه دیک در گردش افتاد از سوزش

بآهنگ خاست و دیک را ببرد . سیاست نامه منسوب بنظام الملک .

معازف ، معبد ، معزف ، مغلوب ، مغنی (آلتی مرکب و مقتبس از قانون و نزهت و رباب) ، مغنی .
 مقاصد الایمان ، مقام (دوازده مقام) ، مقرعه ، مقرعه زن ، مقرعی ، مقروع ، ملانیازی ، ملعبه ،
 ملك حسینی ، ملمح (نول) ، ملوی ، منصور ، مرق ، مندل ، موآلف ، موآلیا ، موآلیان ، موره .
 موسیفار ، موسیقی ، موشح ، موشحه ، موشکر ، مولو ، مویه ، مویه زال ، مویه صغیر ، مویه کبیر .
 مویه گر ، مهتر ، مهتره ، مهدی ضرابی ، مهربانی ، مهرگان بزرگ ، مهرگان خردک ، مهرگانی .
 مهرمانی ، مهری . می برسر ، می برسر بهار ، ناانبان ، ناخن ، ناز شیرین ، ناز نوروز ، ناقر ، ناقور .
 ناقوس ، ناقوسی ، ناهید ، نای ، نای انبان ، نای ترکی (سرنا) ، نایج ، نای رومی ، نای رویین .
 نای زن . نای ساده ، نایلوس ، نای مشک ، نای مضاعف ، نت (حروف نقطه) ، نخجیر کاو ، نخجیرگان .
 نخجیرگانی ، نزول ، نزهت ، نستاری [از رنگهای باستانی] ، نشابور ، نشیب و فراز ، نشید ،
 نشیط ، ولی عبدالله ابن جعفر ، نصفی ، نصیرخانی ، نغم ، نغمات ، نغمه ، نغمه عفا ، نفیر [کر نای خرد]
 نفیر فرنگ ، نقاره ، نقاره چی ، نقاره خانه ، نقرات ، نقره ، نکبسا ، نگار ، نگارینک ، [بدو
 معنی] ، نواخت ، نواختن ، نوازنده ، نوای چکاوک ، نوای خارکن ، نوای خسروانی ، نوبت ،
 نوبت زن ، نوبتی ، نوبهاری ، نوحه ، نوحه خوان ، نوحه خوانی ، نوحه سرایی ، نوحه سرای ،
 نوروز ، نوروز بزرگ ، نوروز خارا ، نوروز خردک ، نوروز صبا ، نوروز عرب ، نوروز کببادی .
 نوروزی ، نوش باد ، نوش باده ، نوش لبینا ، نوشین باده ، نوشینه ، نوف [صدا . عکس صوت] ،
 نوقه ، نهاوند ، نهاوندک ، نهاوندی ، نهر تیری ، نهفت ، نهیب [گوشه ، ،] ، نی ، نی انبان ،
 نی داودی ، نبریز ، نبریز صغیر ، نیش ، نیش صغیر ، نیش کبیر ، نیشابور ، نیشابورک ، نیش قاجار ، نی لبک ،
 نیم بیاتی ، نیم پرده ، نیم حصار ، نیم راست ، نیمروز ، نیم عجم ، نیم ماهور ، واشح ، وامق و عذرا ، وتر ،
 وراه النهر ، وسط دسته ، وشاح ، ون ، ویلن ، ویلن سل ، وین ، وین زن ، وین کنار ، وین کنار زن .
 قرای ، هریس ، مشتک ، هفتخوان ، هفت دستگام ، هفت گنج ، هفده بحر اصول موسیقی ، هم
 آواز ، هم آوازی ، هم آهنگ ، همایون ، هنج ، هندی درای ، هنرهای زیبا ، هنگام ، یاقوت ،
 یداع [یرده ، ،] ، یراع ، یک و نیم ساز ، یسله ، یلی زن ، یونس ابن سلیمان مکنی بابی
 سلیمان فارسی ،

در کلمات مرکبه، آهنک غالباً بمعنای کشنده و کش مخفف کشنده آید؛ آب آهنک . آب کش ناضح . نازح :

کرده شیران حضرت تو مرا سر زده همچو گاو آب آهنک . سنائی
پالاهنک، از پالا اسب جنیبت و آهنک بمعنی مذکور:
کشی ز روم بخوارزم بت پرستان را

فسار در سرو در دست نیز پالاهنک . معزی .

پس آهنک، مرکب از پس مقابل پیش و آهنک، آهنی که کفشگران در پس کفش
نهند تا بدان کفش را فراخ کنند و قالب را در آن نهند، پاشنه کش . بستر آهنک،
از بستر، جامه خواب و آهنک . چادر شب که بر بستر کشند .

خوشاحال احاف و بستر آهنک که میگیرند هر شب در بورت نمک لبیبی .
پیش آهنک، نهاز، نخر از . تکه . برون . باژن . کراز . پیشهنک :

الایا خیمگی خیمه فرو هل که پیشاهنک بیرون شد ز منزل . منوچهری .
پیشرو . قائد . پیشوا . دود آهنک . دود کش . وریم آهنک . بمعنی ریم آهنج
سر آهنک ، قائد . پیشوا :

نوشته در آن نامه شهریار سر آهنک مردان نبرده سوار . فردرسی .
طلابه نگه کن که از خیل کیست سر آهنک این دوده را نام چیست . فردوسی .
و کلمه سرهنک مخفف سر آهنک است . شفشاهنک، از شفشه . شوشه و آهنک
بمعنی کش و کشنده، صرمه کش . که صورت دیگر آن شفشاهنج است :

ز زخم ناوک مژگان او بود هر شب بسیط چرخ مشبک بسان شفشاهنک .
نجیب جرفادقانی .

کوه محروق است همچون زر بشفشاهنج در

دیورا زو در شکنجه حبس خذلان دیده اند خاقانی .

بفرمودش که خواهر را بفرهنج بشفشاهنک فرهنگش بیساجنج .

ویس ورامین .

کبوتر آهنک، از کبوتر بمعنی حمامه و آهنک، کبوتر کش . برج کبوتر

وسيم آهنك . شايد از سيم بمعني ستم وريم و آهنك . دراز آهنك ، بدراز كشيده .
مطول . طويل :

سنت حجت خراسان گير كار كوته مكن دراز آهنك . ناصر خسرو .
ز صحراسيلها برخاست هر سو دراز آهنك وييهان زمين كن . منوچهری .
دراز آهنك شداينكار باتو ندانم چون كنم اي يار با تو . جامی .

بد آهنك ، بد لحن . بد قصد . بدنيت :

ز بس كينه جوي و بد آهنك بود فراخاي گيتي براو تنك بود . عنصری .

خوش آهنك ، خوش لحن . ايكونيت .

دژ آهنك ، بد قصد . بدنيت . مخوف . تند . صعب :

بيك خدنك دژ آهنك جنگ داري تنك

توبريلنك شيخ وبر نهنگك در يابار . عنصری .

شب آهنك ، شعری . كاروان كش :

بگفت اين و بريشت شبرنگ شد بچهره بسان شباهنك شد . فردوسی .

چويك بهره زان تيره شب درگذشت شب آهنك بر چرخ گردان بگشت . فردوسی .

شه شرق بر كه كشيده سر اداق رميده شباهنك از صبح كاذب . حسن متكلم .

در شب تاريك حيرت كاروان صبح را صد شباهنك است دريك آه آتشبار من .

سيف اسفرتك .

مرغ حق كوي . شب آويز . بلبل . عندليب . هزار . هزارستان :

مغنی نوائی بسده چنگ را بدل آنشی زن شباهنك را . فخر گرگانی .

اسب سپاه زيور . شبديز :

به پشت شب آهنك بر بسته تنك چو جنگي پلنگي گرازان بچنگ

فردوسی .

و در بيت ذيل ظاهراً شب آهنك بمعني هنگام شب است :

شب آهنك چون بر زداز كوه دود بر آهنك شب مرغ دستان نمود . نظامی .

شوفا. شبگاه. جایگاه چهار پایان در شب :

از حوصله زمانه تنگ بر فرق فلک زده شباهنگ .

هم آهنگ ، هم آواز . متوافق . هم لحن . همداستان . هم عقیده :

گر سیاهست و هم آهنگ نواست توسفیدش خوان که هم رنگ نواست مولوی .

هم وزن . هم بحر . [۱]

چگونگی و کیفیت تصویب که با گوش آواز کسی را از دیگری تمیز دهند ؛

آهنگی زنانه . آهنگی لطیف . [۲]

چگونگی تصویب که بسامعه آواز مردم ولایت و ناحیتی را که بیک زبان تکلم کنند از دیگران فرق توان کردن . [۳] راه ، پرده . در موسیقی : آهنگ عراق .

راه عراق ، یکی از نواهای موسیقی :

عراقی و اربانگ از چرخ بگذاشت باهنگ عراق این بانگ برداشت . نظامی .

وزن . بحر . (در عروض)

موزونی آواز و ساز (برهان) .

آواز نرم در پرده سرود و ساز . (مؤید)

وزن اغایی و آنرا در اصطلاح موسیقی دانان ، برداشت آواز نیز گویند .

آوازی که در اول گویندگی و قوالی بر کشند .

شتاب . (برهان) .

در بیت ذیل فردوسی معنی آهنگ معلوم نیست :

درم نام را باید و نشک را دگر بخشش و بزم و آهنگ را .

و شاید بضمنی مقاصد مهمه باشد .

(۱) در بیت ذیل مقصود از شباهنگ معلوم نشد :

چو خورشید گردنده بی رنگ شد ستاره بیج شباهنگ شد ، فردوسی :